

Gábrriel József: Enteriőr, 2012

Kostyál László

Gábrriel József LI.

Egy csendes amerikai...

Felháborító ilyen címet adni. Gábrriel József magyar, és az is marad. Söjtöri srác. És csácsi háztulajdonos. És egerszegi tanárember. Pannon festőművész. És... dallasi. És slidelli (Louisiana). Kicsit talán bonyolultnak tűnik, de: így együtt. Mindegyikből hordoz magában töredékeket, élményeket, kötődéseket, és mindegyik helyen otthon van. Zárkózott, érzékeny, csipkelődő, ironikus, szerény. Invenciózus, szorgalmas és bölcs. Egy szóval: a „Gábrrieljóska”.

Huszonnégy éve, pályakezdő muzeológusként az ő zalaegerszegi kiállításáról küldtem első tudósításumat a Művészet c. folyóirat számára (1988/7). Akkor a fiatal zalai művészgeneráció egyik legreménytelibb, már számos sikert maga mögött tudó tagjának számított. Úgy éreztem, megragadnak, beszippantanak a képei, és ettől az érzéstől máig nem sikerült megszabadulnom. Az igazat megvallva nem is törekedtem rá. Ennek

egyszerű a magyarázata. Mindketten történészek vagyunk, még ha nem is egészen egyformán. Gábrriel nem múzeumokban, könyvtárakban, levéltárakban kutatja a múltat, hanem önmagában. Alámerül, és a felszínre hozza. Hatvan éves (ez a vacak naptár nyilván megcsal), de akár hatszázat vagy ezret is mondhatna. Olyan, mint a képernyőn különböző korokban megjelenő, halhatatlan Hegylakó, aki személyes élményeket őriz az eltérő történelmi kultúrákból, amelyek a festmény-médiумok által a kollektív emlékezet részeivé válnak. Vásznaian képek, jelenetek, töredékek tűnnek fel, többnyire ismeretlen helyszínek, jelentőséggel telített tárgyak, saját világukat élő emberek, csoportok. Számára a történelem szubjektív, bennünk élő dolog. Nem a nagy csaták és hódítások, a katasztrófák, a dörgő hangú szónokok fellépései, a járványok, a gazdasági prosperitások vagy éppen összeomlások jelentik a legfontosabb eseményeit, hanem a látszólag

Gábrriel József:
Korok
(Generációk)
2012

unalmas hétköznapok, amikor minden a maga megszokott rendje szerint zajlik. Nem a rendkívülit, hanem a rendeset emeli ki a folyamatból. Az aktualizálás és az asszociáció lényegi folyamatához nem adja kézbe a kulcsot, azt a szemlélőnek kell kiásni – saját lelki-szellemi mélységeiből. Olykor mesterséges eszközökkel fokozza az archaizáló hatást, ábrázolásait, portréit patinázza, szándékosan öregbíti, felületüket töredékessé teszi. Máskor ismeretlen, misztikus fényektől uralt tájakon kalandozik, vagy rejtélyes, ódon épületekbe, titokzatos romok közé invitál különös figurák segítségével.

Művészetének alapvető jellemzése kapcsán ma is aktuálisak tíz évvel ezelőtti soraim: „A gesztusok, a jelek, aszimbólumok, a felületi faktúrák, a hangulatok fontos szerepet játszanak képein, számos részlet nonfiguratív kompozícióként önállóan is megállná a helyét. Képi építkezése azonban a hagyományos elemekre és értékekre – mint a tartalmat hordozó, egyértelműen interpretálható figurák, az érthető csoportfűzés, a világos képszerkezet, a harmonikus színvilág – épül. Stílusát alapvetően szürrealista és szimbolikus jegyek jellemzik, valamint a különböző tartalmi rétegekben mozgó, és

éppen ezért eltérő interpretációs lehetőségeket kínál, filozofikus hangvétel. Képeinek csupán egyik fele áll össze egységes térszerkezetű és csoportfűzésű kompozícióvá. Ezek mellett kedvelt megoldásként alkalmazza a különböző tér- és idősíkokban játszódó jelenet-részleteket, amelyek a képi komponálás eszközén túl emocionális vagy gondolati úton kapcsolódnak egymáshoz. E töredékek a felületet többnyire betöltő misztikus, ködös, számos színárnyalatot felhasználó gomolygásból előbukkanó emlék-foszlányok vagy képi formát öltő érzések, hangulatok, álmok. Gyakran elméleti vagy lelkiismereti, máskor éppen aktuális kérdéseket, problémákat boncolnak. A hangvétel gyakran változik: lehet tárgyilagos, misztikus, erotikus, melankolikus vagy éppen groteszk. A kép minden egyes részlete, motívuma jelentést hordoz, ezért azok értelmezése, tágabb értelemben az alkotásokkal való kommunikáció hosszabb időt vesz igénybe.”

Gábrrielnek különös jellemzője a szimultaneitás. Ez egyik oldalról az eltérő idődimenziók párhuzamos, de egymástól független feltűnését, vagyis sajátos képépítési mentalitását jelenti (főleg korábbi) műveinek egy részén, másik oldalról arra épülő munkamódszerét, hogy több képén dolgozik párhuzamosan. Festményeinek önálló élete van, nem megszakítás nélküli építkezési folyamat során érik el a végkifejletet, hanem festés közben félreteszi, befordítja, majd később újra előveszi őket, miközben más alkotásain is alakít. A képeknek érlelődnie kell. Vagy a művésznek a képek által? Mindenesetre ennek is köszönhető, hogy egymás fölé nem egyszer több festékréteg is kerül, olykor csak részben átfedve az előzőt (íme, a szimultaneitás egy újabb vetülete). Az a különös, hogy ezeket a látszólag összefüggéstelen történet-foszlányokat olyan módon hozza közös nevezőre, hogy nem érezzük őket egymástól idegennek. Az utóbbi években ugyanakkor egyre inkább egységes képtérben építi fel az adott pillanatban játszódó – bár többnyire időtlennek érzett – jeleneteket, és az említett eltérő idő- és térdimenziók nem egyetlen kompozícióban belül, hanem az egymás mellett megjelenő képeken tűnnek fel.

Az utóbbi években festészetében – korábban kevésbé jellemző módon – tematikailag, vagy

ha úgy tetszik műfajilag, egyre markánsabb vonulatok látszanak kirajzolódni. A tájképek, a zsánerjelenetek, az enteriőrök, az arcmások, az aktok együttes jellemzője a formai idealizálás teljes mellőzése. Gábrriel párásan kavargó látomásos festésmódja és általánosan érzékeltetett keresetlen spontaneitása közös keretbe fogja őket össze. A legtöbb kérdést jelenetes képeivel kelti fel bennünk, és gondosan ügyel is rá, hogy minél több részletet homályban hagyjon. A homályosság kapcsán könnyen a feledésre, pontosabban az elfeledettség dimenziójából történő felbukkanásra asszociálhatunk, azonban ennél fontosabb vetülete a dolognak a felfedezésre váró, pontosan még nem meghatározható közeg érzékeltetése. A jelenetek azért homályosak, hogy a képkalkotás folyamatát a néző maga fejezhesse be, így részt vegyen a festő szellemi munkájában, és annak végeredményét a maga elképzelése szerint alakíthassa. Mindennapi, helyesebben *annak tűnő* jeleneteket látunk,

melyeknek nem ismerjük sem a szereplőit, sem az előzményét. Erkölcsei tanítást hordozó ismert történetek pillanatba sűrített kimerevítése helyett egyéni értelmezésre és továbbgondolásra váró zsánerekkel állunk szemben. Ahogy a szemlélő elmélyül az asszociáció örvényeiben, a ködös, nem konkretizálható részletek szubjektív értelmet nyerve segítenek körvonalazni, majd mind élesebben kirajzolni az ábrázolás lényegét.

Növekvő súlyt képeznek Gábrriel festészetében a tájképek. Ha azt gondolnánk, esetükben konkrét helyszínek naturalizmusba hajló, nosztalgikus felidézéséről van szó, bizonyonnyal tévednénk. Belső tájak inkább, ahol a táji elemek, a mindig gazdag atmoszferikus hatások, a villódzó fények többnyire emóciók közvetítői. A hangulat, mint közvetíteni kíván tartalom, a zsánerjeleneteknél is fontos szerepet játszik, azonban, bár akciót csak elvétve látunk rajtuk, a figurák elősegítik egy verbalizálható képi tartalom megfogalmazását. A tájképeken ezzel

Gábrriel József:
Varsák
2011

szemben a hangulati elemek dominálnak, és nem is cél bármilyen konkrét formát öltő narratíva. Időtlen nyugalom uralja Gábrriel tájait, mégis, bennük rejlik a történések *lehetősége*. A szeméit

dörzsölő néző nem tudhatja pontosan, hogy a füstszerű, árnyalat-gazdag, de most még csaknem homogén gomolygásból a következő pillanatban mi bukkan elő, azonban alighanem kevésbé is lényeges. A hangsúly a békességnek azon az árkádiai zugán van, ahová a festő vezetni szeretné a szemlélőt, hogy ott lélekben azonosulni tudjanak egymással.

Ahogy a zsánerek és a tájképek, a portrék is nélkülözik a konkrét utalásokat. Jellemző módon nem A-nak vagy B-nek a modellhez hasonlatos ábrázolásáról van szó, hanem általában – arcképen vagy teljes alakban látott – személyekről, akik csaknem minden esetben nők. Nem is így, hanem: NŐK. Mert a NŐ most, hatvan évesen is titok a festő számára. Világa felfedezni és megérteni való, titokzatos és vonzó

univerzum, ahová férfiember betekinhet, olykor talán be is léphet, de azonosulva megmaradni benne képtelen. Hívogathat szirénhangú, csábító ruhátlansággal, titokzatos mosollyal kísért mélyreható pillantással, fesztelenségével vonzó csevegésbe merülve, válla fölött hátrakacsintva, vagy akár törékeny és védtelen magányosságával. Ha színre lép, a férfi mágnesként vonzódik hozzá, és nem tud elvonatkoztatni az általa hordozott ígérettől. Ez így is van rendjén. A festő tisztában van védtelenségével, és elfogadja azt, egyszersmind azonban fel is térképezi a csábítás útjait. Fontos azonban leszögeznünk, hogy szemében, bár látásmódja hordoz rokonságot a szimbolista elődökével, a nő nem démon, aki a végzet erejével vonzza magához a tehetetlen férfit.

Gábrriel e némileg talán patetikusnak mondható megközelítésnél sokkal természetesebben viszonyul a másik nemhez. Meglehet, kissé félszegen közeledik hozzá, vágyódik utána, de kamaszos esetlensége mögül mégis kikacsint az érett férfi is. Olyan, mint az a bölcs, aki tudja, hogy minden tudományosan megválaszolt kérdés legalább két újabbat szül. Ismeri saját magát gyengéivel együtt, és pontosan látja korlátait is.

Különös közegbe vezetnek bennünket a művész enteriőrjei. Elvarázsolt kastélyok titok-zatosságba burkolódzó zugai jutnak róluk eszünkbe, vagy inkább misztikus, falak közé zárt rejtélyek, melyek örökre felderíthetetlenek maradnak számunkra. Az ódon ajtó- vagy ablaknyílások mögött egy másik szféra párába olvadó titkai kavarnak. Ezek megismerésére a szemlélőnek nincs lehetősége, a pára-lepel soha nem lebben fel, de éppen ezért indítja meg fantáziánkat. Csak lassan értjük meg, hogy a nyílások egy mélyebb síkon, jelképesen (is) értelmezhetők, és kérdéseink akkor már nem a kép megfajthetetlen festett tere, hanem önmagunk belső terei felé fognak irányulni.

Gábrriel József művészetének különös vetületét képezi a képeit átható bölcsesség. Ennek érzése az asszociáció örvényébe kerülve erősödik meg bennünk. Ismeri az ember belső életének kacskaringóit, buktatóit, vágyait, s mindabból, amit élénk állít, magunkra ismerünk. Különös érzéke van az egyéninek a kollektívbe történő átfordításához. Pontosán tudja, hogy nem a látszat, nem a felszín a fontos. Ami igazán számít, az alig észrevehető, olyan magától értetődően természetes. Egy kicsiny gesztus, egy mosoly, egy jelentőségteljesen félrehajtott fej, egy meghökkenő tárgy sokkal többet mondhat vagy érhet minden képi – de nem csak a képi – harsányságnál. A finom irracionálizmus misztikája a racionális pragmatizmusnál. A hétköznapok meghitt pillanatai a nagy példázatoknál vagy szenvedélyeknél. Mindezt – hat évtized tapasztalatával a háta mögött – olyan módon fogalmazza allegóriákba, hogy egyetlen pillanatilag sem érezzük őket tanításnak. Lényegükig saját magunk jutunk el, szubjektív módon, azon az úton, amelyet a festő kijelöl, majd tapintatosan félreáll, hogy a néző saját eredményének érezhesse a megértett igazságokat. És csak miután mindez tudatosodik bennünk, érthetjük meg Gábrriel művészetének igazi lényegét.

Gábrriel József:
Sárga
harisnya
2011